

УДК 341.17.

Смирнова К.В.*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ В УГОДІ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Стаття присвячена аналізу розділу Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом щодо регулювання конкуренції. Обґрунтовано, що політика конкуренції є одним з ключових елементів заснування та ефективного функціонування зони вільної торгівлі. Досліджені основні прогалини законодавства України про захист економічної конкуренції, визначені перспективи його удосконалення у зв'язку із майбутнім набуттям чинності Угодою про асоціацію.

Ключові слова: асоціація, конкуренція, Україна, Європейський Союз, узгоджені дії, державна допомога.

The article deals with the analysis of the EU-Ukraine Association Agreement especially chapter on competition. It was proved that competition policy is a core element of the free trade area & its effective functioning. There were described basic gaps of Ukrainian legislation on protection of economic competition; it was determined trends & perspectives for its future in connection with the entry into force of the Association Agreement.

Keywords: Association, Competition, Ukraine, the European Union concerted practice, state aid.

Стаття посвячена аналізу раздела Соглашения об ассоциации между Украиной и Евросоюзом по регулированию конкуренции. Обосновано, что политика конкуренции является одним из ключевых элементов создания и эффективного функционирования зоны свободной торговли. Исследованы основные пробелы законодательства Украины о защите экономической конкуренции, определены перспективы его усовершенствования в связи с будущим вступлением в силу Соглашения об ассоциации.

Ключевые слова: ассоциация, конкуренция, Украина, Европейский Союз, согласованные действия, государственная помощь.

Правове регулювання відносин конкуренції з метою встановлення добросовісних не викривлених відносин суб'єктів на ринку є одним з фундаментальних принципів вільної ринкової економіки. Саме конкурентне право встановлює правила поведінки суб'єктів господарювання на ринку, захищає їх від неправомірних антиконкурентних дій інших суб'єктів та/або державних органів. У зв'язку із зростанням процесів глобалізації, лібералізацією торгівлі та відкриття національних ринків забезпечення добросовісної конкуренції в умовах ринкової економіки стає першочерговим завданням не тільки для внутрішнього національного законодавства, а й для міжнародно-правового регулювання.

* кандидат юридичних наук, доцент кафедри порівняльного і європейського права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Зважаючи на євроінтеграційні напрями зовнішньої політики України, вступ нашої країни до СОТ, набуття чинності угоди про заснування зони вільної торгівлі між Україною та країнами Європейської асоціації вільної торгівлі та майбутнє укладання угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС), розгляд та аналіз антимонопольної політики Євросоюзу набуває все більшої актуальності для України.

Варто відзначити, що одним з ключових елементів заснування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС стає правове регулювання конкуренції, що прямо передбачено в самому тексті угоди. В преамбулі угоди відзначено, що ключовим фактором для економічної модернізації та реструктуризації стає заохочення та стимулювання конкуренції.

Питаннями наукового аналізу антимонопольного законодавства Євросоюзу та його співставлення із законодавством України опікувалася невелика кількість науковців. Серед них, слід виділити праці В. Лук'янець [1], Г. Стахеевої [2], в яких досліджувалися міжнародно-правові інструменти регулювання конкуренції в Євросоюзі. Серед науковців, праці яких присвячені вивченню становленню антимонопольного законодавства України, слід виділити С. Валітова [3], П. Харченка [4], Ю. Журика [5], О. Когут [6]. Їх наукові здобутки зосереджені в основному на вивченні правової системи України в сфері регулювання відносин конкуренції. В 2006 році був опублікований Коментар до Закону України «Про захист економічної конкуренції», в якому висвітлювалися порівняльно-правові дослідження регулювання конкуренції в Євросоюзі та Україні [7]. Проте, по-перше, питання гармонізації антимонопольного законодавства України до права Євросоюзу комплексно не висвітлювалися доктриною. А по-друге, в науці повністю відсутні дослідження правових норм щодо конкуренції, що містяться в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС.

Слід відзначити, що процес правового регулювання конкуренції в Україні ще на початку 2000-х років відбувався з урахуванням європейського досвіду. Це пов'язано із існуванням ряду двосторонніх документів, які проголошували проведення гармонізації українського законодавства до вимог права ЄС. Так, Закон України «Про захист економічної конкуренції» [8] був розроблений з метою максимального наближення законодавства України до права Євросоюзу в даній сфері. В цілому, норми вищезазначеного Закону, в результаті якого було об'єднано правові механізми недопущення монополізму та захисту від недобросовісної конкуренції, розроблювалися в огляду на практику застосування норм права Євросоюзу (зокрема, нині ст.ст. 101-109 Договору про функціонування Євросоюзу, що в свою чергу залишаються незмінними з моменту підписання Римських договорів) [9]. В Закон постійно вносилися зміни щодо удосконалення системи контролю за дотриманням норм конкуренції. Останнім документом, який був прийнятий Антимонопольним Комітетом України (АМКУ) в червні 2012 року з метою приближення до конкурентного права ЄС, став Порядок звільнення від відповідальності [10], який деталізує можливість звільнення від відповідальності за вчинення антиконкурентних узгоджених дій суб'єктами господарювання відповідно до ст. 6 (п. 5) Закону. За своєю суттю це імплементація в українське законодавство нового юридичного поняття – «leniency policy», відомого в європейській практиці під терміном «політика поблажливості».

Однак, все одно залишаються невиконаними положення щодо прозорості та відкритості дії державних органів, зокрема Антимонопольного комітету України. На виконання вимог щодо необхідності гармонізації законодавства України до норм права Євросоюзу в сфері надання державної допомоги протягом 5 років групою експертів розроблявся проект закону про державну допомогу. В серпні 2012 року до Верховної Ради України було передано проект Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [11], спрямований на наближення до правил ЄС. У рамках законопроекту пропонується призначити АМКУ уповноваженим органом у сфері державної допомоги та наділити Ка-

бінет Міністрів України важливими функціями щодо звільнення від повідомлень.

Відносини асоціації вимагають більш поглибленого та досконалого процесу гармонізації антимонопольного права України до права Євросоюзу. Якщо на етапі проведення гармонізації законодавства відповідно до положень Угоди про партнерство та співробітництво та двосторонніх актів органів співробітництва між Україною та Євросоюзом (План дій та Порядок денний асоціації), процес гармонізації характеризується його рекомендаційністю, то на етапі укладання Угоди про асоціації вона набуває ознак обов'язковості.

У ст.1 проекту угоди зазначається, що метою асоціації є «заснування умов для поглиблених економічних та торговельних відносин, спрямовані на поступову інтеграції України до внутрішнього ринку Євросоюзу» [12]. Основні принципи не викривленої конкуренції в умовах ринкової економіки є одним з ключових принципів поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі, що засновується Угодою відповідно до Розділу IV Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею.

Питанням конкуренції присвячена окрема Частина 10 Угоди (ст.ст. 253-267), яка складається з двох секцій: антитрестівське регулювання та концентрації й державна допомога. При чому такий поділ на секції притаманним праву Євросоюзу [9; 13, с. 226-252]. До Угоди також доданий Додаток 23, який містить пояснення щодо основних визначень, що стосуються конкуренції. Зокрема, такий глосарій термінів містить такі визначення як «публічні підприємства», «ексклюзивні права», «державні монополії комерційного характеру», «важливі проекти загальноєвропейського масштабу» тощо. Як визначено в самому додатку 23, цей глосарій не є юридично обов'язковим й застосовується виключно для тлумачення положень статей самої Угоди. Така практика надання різної юридичної сили нормам тексту угоди та додатків є новою у двосторонніх відносинах, однак є прийнятною для права Євросоюзу. Тлумачення певних визначень, понять, принципів має бути узгодженим задля досягнення єдиного «уніфікованого» правового регулювання відносин.

З метою ефективного функціонування зони вільної торгівлі в Угоді визначені основні практики та економічні операції, які потенційно можуть негативно впливати на функціонування ринків та підривати переваги торговельної лібералізації, встановленої між сторонами. Такими антиконкурентними практиками є:

- а) угоди та узгоджені дії між підприємствами, метою або наслідком яких є недопущення, усунення, обмеження чи суттєве послаблення конкуренції;
- б) зловживання одним або декількома підприємствами домінуючим положенням;
- в) концентрація суб'єктів господарювання, наслідком якої є монополізація чи значне обмеження конкуренції на ринку (ст. 254).

В цілому законодавство України відтворює основоположні принципи добросовісної конкуренції і передбачає заборону вищезазначених дій, що чітко закріплено в ст. 42 абз. 3 Конституції України. Іншими словами, ст. 254 Угоди про асоціацію віддзеркалена в Законі та інших підзаконних нормативних актах АМКУ. Так, зокрема, ст. 254 Угоди співвідноситься із поняттями «антиконкурентні узгоджені дії» відповідно до ст. 6 Закону України «Про захист економічної конкуренції»; «зловживання монополієм (домінуючим) становищем на ринку», згідно із ст. 13 Закону; а також поняттю «контролю за концентрацією», що визначається у ст. 22 Закону.

Відмічається, що сторони, визначаючи важливість імплементації основних принципів, викладених у ст. 254, застосовують їх на «недискримінаційній прозорій основі, поважаючи принципи процесуальної справедливості та права на захист» (ст. 255 Угоди).

Окрім виконаних на даний момент положень Угода про асоціацію наголошує на існуванні правових прогалів в процесі імплементації норм права конкуренції в національне законодавство України, а також терміни їх виконання. При чому важливим тут вдається

факт того, що в тексті Угоди (а не в додатках) містяться чіткі посилання на нормативні акти ЄС (регламенти), які мають бути включені в законодавство України.

Окрема стаття (ст. 256) Угоди про асоціацію присвячена матеріальним аспектам наближення законодавства України до права Євросоюзу в сфері захисту конкуренції та термінам її виконання. Умовно такі матеріальні вимоги можна згрупувати відповідно до сфери, до якої вони відносяться, зокрема, процедурні аспекти антимонопольного права, правовий режим антиконкурентних узгоджених дій, контроль над концентрацією, діяльність державних монополій та державна допомога.

В сфері удосконалення процедурних аспектів застосування норм конкуренції важливе значення має виконання принципу прозорості та аргументованості рішень АМКУ і судів у справах про узгоджені дії та концентрацію та їх своєчасна публікація. Так, протягом трьох років з моменту вступу в силу Угоди Закон України «Про захист економічної конкуренції» повинен бути доповнений зобов'язанням АМКУ щодо публікації рішень у справах про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, а також рішень у справах щодо контролю над концентраціями (п. 1, 3 ст. 256 Угоди). Діюча ст. 48 Закону України «Про захист економічної конкуренції» та Закон України «Про АМКУ» не визначають обов'язку АМКУ офіційно публікувати свої рішення. Це зобов'язання витікає зі ст. 256 п. 1. Угоди про асоціацію, якою чітко вказана норма, яка має бути імплементована в законодавство України, а саме ст. 30 Регламенту №1/2003 від 16 грудня 2002 р. В ст. 255 (п.5, 6) Угоди містяться зобов'язання АМКУ прийняти та опублікувати документи, які б пояснювали принципи накладення грошових санкцій за порушення норм конкуренції.

Наступною вимогою щодо наближення законодавства України до права Євросоюзу є положення щодо обов'язкової імплементатії норм стосовно виключень із заборонених антиконкурентних дій для вертикальних угод. Ст. 10 Закону України «Про захист економічної конкуренції» містить загальні вимоги щодо узгоджених дій, які можуть бути дозволені. В Положенні про порядок подання заяв до органів АМКУ про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання 2002 року наведений деталізований порядок розгляду справ про надання попереднього дозволу на узгоджені дії. В Євросоюзі розповсюдженою практикою є надання так званих «блокових виключень» із антиконкурентних угод [9]. Так, зокрема, для вертикальних угод діє Регламент №330/2010 від 20 квітня 2010 року, який містить вимоги, відповідно до яких вертикальна угода між підприємствами може підпадати під виключення із загальної заборони. В Україні така практика для вертикальних угод відсутня взагалі. Для певного типу горизонтальних угод діють Типові вимоги до узгоджених дій суб'єктів господарювання про спеціалізацію виробництва, дотримання яких дозволяє здійснювати ці узгоджені дії без дозволу органів АМКУ 2008 року. Ст. 256 п. 3 Угоди про асоціацію містить пряме посилання на зазначений Регламент, який повинен бути імплементований в українське законодавство протягом трьох років з моменту вступу даної угоди в силу. Іншими словами, для українського законотворця стоїть завдання включити практику надання «блокових (групових)» виключень для вертикальних угод.

В сфері застосування практики антиконкурентних дій Угода про асоціацію наголошує на необхідності усунення прогалини в українському законодавстві щодо імплементатії порядку блокових виключень для угод щодо передачі технологій, який передбачений Регламентом 772/2004 від 27 квітня 2004 року. Для повної його імплементатії відводиться також три роки з моменту вступу в силу Угоди.

Угода про асоціацію містить додаткові вимоги щодо удосконалення правового регулювання контролю над концентраціями. Так, ст. 256 п. 2 Угоди містить посилання на окремій статті Регламенту 139/2004 від 20 січня 2004 року (а саме ст. 1 та ст. 5 (1) та (2), які

мають бути імплементовані в національне законодавство протягом трьох років з моменту набуття чинності даною Угодою.

Варто відзначити, що практика АМКУ на підставі ст.ст. 22 та 23 Закону значно відрізняється від практики Єврокомісії щодо контролю над концентраціями. В Законі визначається, що концентрація може бути здійснена лише за умови попереднього отримання дозволу АМКУ у випадках здійснення транзакцій, передбачених Законом коли сукупна вартість активів або сукупний обсяг реалізації товарів учасників концентрації, з урахуванням відносин контролю, за останній фінансовий рік, у тому числі за кордоном, перевищує суму, еквівалентну 12 мільйонам євро, і при цьому вартість (сукупна вартість) активів або обсяг (сукупний обсяг) реалізації товарів, в Україні та за кордоном, не менш як у двох учасників концентрації та хоча в одного учасника концентрації, з урахуванням відносин контролю, перевищує суму, еквівалентну 1 мільйону євро. Другим можливим випадком отримання дозволу АМКУ є така транзакція, коли частка на певному ринку товару будь-якого учасника концентрації або сукупна частка учасників концентрації, з урахуванням відносин контролю, перевищує 35 відсотків, та концентрація відбувається на цьому чи суміжному з ним ринку товару (ст. 24 Закону). Вимоги ж Угоди про асоціацію повністю змінюють фінансові та економічні показники концентрації, яка підлягає обов'язковій «авторизації» антимонопольним органом. Так, Регламент 139/2004 (ст. 1) містить два основних правила. По-перше, концентрація потребує отримання дозволу, якщо загальний сукупний світовий обіг усіх учасників концентрації становить більше ніж 5 млрд. євро, при цьому сукупний обіг у межах Євросоюзу кожного хоча б із двох учасників концентрації має становити понад 250 млн. євро. Друге правило стосується випадків, коли загальний сукупний світовий обіг усіх учасників концентрації становить понад 2,5 млрд. євро; при цьому у кожній щонайменш з трьох держав-членів ЄС загальний сукупний обіг всіх учасників концентрації становить понад 100 млн. євро, та сукупний обіг кожного з щонайменш двох учасників концентрації становить понад 25 млн. євро (в цих же державах-членах) та сукупний обіг у межах Євросоюзу кожного з щонайменш двох учасників концентрації становить понад 100 млн. євро. Незалежно від того, застосовується перше чи друге правило, вважається, що масштаб Євросоюзу не досягнуто, якщо кожне з відповідних підприємств реалізує більше двох третин свого загального товарообігу в Євросоюзі в одній єдиній країні-члені.

Як ми бачимо, аналіз долі відповідного ринку, якою володіє учасник концентрації, не є визначальним для практики Євросоюзу. Натомість фінансові показники, застосовані в Законі, є у порівнянні з європейськими низькими та зумовлюють збільшену чисельність звернень до АМКУ за дозволом на проведення транзакцій щодо об'єднання середніх підприємств. Можна припустити, що гармонізація режиму контролю за концентраціями насамперед спрямована на зменшення кількості звернень суб'єктів господарювання за дозволом, а зусилля конкурентного відомства мають зосереджуватися на тих транзакціях, які дійсно можуть суттєво змінити структуру ринку на тривалий час.

Також, Угода про асоціацію містить вимогу щодо удосконалення механізму обчислення фінансових показників для необхідності контролю за концентраціями. В Україні Порядок обчислення показників учасників концентрації, що є додатком до Положення про концентрацію [14], не характеризується деталізованим аналізом таких показників і потребує удосконалення відповідно до вимог ст. 5 Регламенту 139/2004.

Окремі вимоги містяться в Угоді щодо приведення діяльності державних монополій у відповідність до основних принципів антимонопольного права. Так, ст. 258 Угоди містить зобов'язання протягом 5 років з моменту набуття нею чинності узгодити діяльність державних монополій, які займаються господарською діяльністю, із принципом недис-

кримінації відповідно до умов добросовісної конкуренції товарів та суб'єктів господарювання.

Найбільш уразливою сферою є правове регулювання державної допомоги. Слід зазначити, що питання гармонізації даної сфери піднімалося і в Плані дій 2005 року, і в Порядку денному асоціації 2009 року. Угода про асоціацію найбільше уваги приділяє зобов'язанням щодо необхідності заповнення прогалини в українському законодавстві в сфері державної допомоги. Ст. 262 Угоди містить загальне правило, відповідно до якого «будь-яка допомога, що надається Україною або державами-членами Євросоюзу через державні ресурси, яка викривлює або загрожує викривленню конкуренції шляхом створення переваг для певних підприємств чи виробництв, є несумісною із ефективним функціонуванням Угоди тією мірою, якою вона може вплинути на торгівлю між сторонами». Саме такий принцип віддзеркалений у ст. 107 ДФЄС, яка, одночасно із принципом несумісності державної допомоги з внутрішнім ринком Євросоюзу, містить положення, відповідно до яких державна допомога може визнаватися такою, що є сумісною. За цією аналогією Угода про асоціацію також містить вимоги, відповідно до яких державна допомога є допустимою та може визнаватися допустимою. Зокрема, допомога, яка надається з метою забезпечення споживачів соціально-важливими товарами за умови, що така допомога не є дискримінаційною стосовно місця походження товарів; та з метою відшкодування шкоди особам, які постраждали від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру. Така допомога вважається допустимою (п. 2 ст. 262 Угоди). Друга категорія виключень стосується таких видів допомоги, які надаються з метою сприяння соціально-економічному розвитку регіонів, рівень життя в яких є низьким або рівень безробіття – високим; виконання загальнодержавних програм або розв'язання соціальних та економічних проблем загальнонаціонального характеру; сприяння розвитку окремих видів господарської діяльності або суб'єктам господарювання, які провадять діяльність в окремих економічних зонах, якщо це не суперечить іншим чинним міжнародним договорам; підтримки та збереження національної культурної спадщини, вплив якої на конкуренцію є несуттєвим (п. 3 ст. 262 Угоди). Відповідно до практики Євросоюзу друга група вилучень відрізняється від попередньої тим, що для отримання такого вилучення необхідною є не тільки відповідна нотифікація, але й дозвіл Єврокомісії, яка має виключні повноваження щодо вирішення цього питання. Крім того, Угодою зазначається необхідність запровадження правового механізму незначної допомоги, яка а ргіору не справляє значного впливу на торгівлі між сторонами. В ст. 263 визначено, що незначною є допомога, яка надається одному суб'єктові господарювання, сукупний розмір якої незалежно від її форми та джерел не перевищує 200 тис. євро за останні три роки. Зазначимо, що положення Угоди щодо правового регулювання державної допомоги тлумачаться відповідно до ст. 106, 107 та 93 ДФЄС та до актів вторинного законодавства в цій сфері, в тому числі актів рекомендаційного характеру, про що прямо передбачено у ст. 264 Угоди.

Варто відзначити, що законопроект «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (далі – законопроект) [11], який розроблявся відповідно до норм права Євросоюзу, вже схвалений Кабінетом Міністрів України 03 квітня 2013 року. Норми даного законопроекту повністю відтворюють всі вимоги, які ставляться Угодою про асоціацію. За умови прийняття даного законопроекту Верховною Радою України вимога ст. 267 Угоди щодо обов'язкової імплементації даної сфери до національної правової системи протягом трьох років з моменту набуття нею чинності, буде повністю виконана. Очікується, що в разі схвалення законопроекту Верховною Радою України набуття його чинності відбудеться через три роки з дня офіційного опублікування, як це зазначено в прикінцевих положення

проекту закону. По суті цей термін збігається з тими вимогами, які містяться в Угоді про асоціацію.

Відповідно до законопроекту «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» АМКУ стає уповноваженим органом стосовно отримання повідомлень про нову державну допомогу від надавачів такої допомоги, прийняття їх до розгляду або відмова у їх розгляді; визначення належності до державної допомоги заходів щодо підтримки суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, оцінювання допустимості державної допомоги для конкуренції, прийняття рішень; збирання та проведення аналізу інформації про заходи щодо підтримки суб'єктів господарювання за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, вимагання від надавачів та отримувачів державної допомоги, їх посадових осіб інформації, у тому числі з обмеженим доступом, необхідної для прийняття рішень (ст.8 законопроекту).

Законопроектом передбачається правове регулювання моніторингу державної допомоги, порядок її повідомлень до АМКУ, порядок визначення неналежного використання державної допомоги та порядок її повернення.

Важливим є положення Угоди (п.3(а) ст. 267), яким зазначається, що протягом п'ятирічного терміну її дії державна допомога в Україні буде вважатись такою, що надається з метою сприяння економічному розвитку регіонів з україн низьким рівнем життя чи середнім рівнем безробіття.

З проаналізованих сфер основних напрямів наближення українського антимонопольного законодавства до права Євросоюзу відповідно до вимог Угоди про асоціацію можна зробити висновок, що основним недоліком української правової системи є недостатній рівень належного правозастосування та удосконалення процедури прозорого механізму прийняття рішень, в тому числі через механізм оприлюднення рішень національного антимонопольного органу.

Необхідною умовою для забезпечення гармонізованої системи правового регулювання конкуренції постає співпраця та координація, включаючи обмін інформацією, між відповідними національними органами України, Євросоюзу та його держав-членів, на що вказує ст. 259 Угоди про асоціацію. Окрім цього в цій статті робиться наголос на тому, що така співпраця ніяким чином не впливає на прийняття національними органами незалежних рішень.

Основним засобом ефективного процесу гармонізації та взаєморозуміння сторін Угоди в сфері конкуренції стають консультації, проведення яких передбачається в ст. 260 Угоди. Процедура консультацій застосовуватиметься під час тлумачення або застосування сторонами правил конкуренції.

Особливо, слід відмітити, що особливістю даної сфери відповідно до Угоди про асоціацію є те, що жодна із сторін Угоди не може вдаватися до процедури врегулювання спорів з питань, віднесені до сфери конкуренції (ст. 261 Угоди). Тільки зобов'язання щодо термінів гармонізації українського законодавства відповідно до ст. 256 Угоди можуть стати об'єктом процедури врегулювання спорів. Це означає, що положення Угоди про асоціацію визначають в імперативному порядку принципи функціонування вільної конкуренції на ринку за умов зони вільної торгівлі. Заборони антиконкурентних дій у формі узгоджених дій або угод, зловживання домінуючим становищем, а також принцип контролю за концентраціями є базовими елементами реалізації вільної торгівлі. Державна допомога, що надається підприємствам державами, може спричинити викривлення конкуренції шляхом створення переваг для певних підприємств чи виробництв. Тому державна допомога окремо розглядається правом Євросоюзу і є об'єктом суворого контролю.

У зв'язку з цим спеціальна увага в Угоді про асоціацію приділена саме питання державної допомоги.

Гармонізація є процесом наближення до норм іншої правової системи, за рахунок чого відбувається їх зближення. При цьому до уваги береться не тільки матеріальний зміст норм, що запозичується, а й комплексний характер її практичного застосування. В цьому аспекті найважливішого значення набуває практика Суду Євросоюзу, що тлумачить та роз'яснює особливості реалізації норм права Євросоюзу. Для виконання вказаних зобов'язань Україна має протягом трьох з років з моменту набрання чинності Угоди про асоціацію адаптувати своє законодавство в цій сфері до законодавства ЄС та створити належну та ефективну інституційну систему, включаючи операційно незалежний орган з необхідними повноваженнями, систему контролю надання та використання державної допомоги, включаючи забезпечення відповідної статистичної інформації.

Список використаних джерел

1. Лук'янець В. С. Правове регулювання відносин конкуренції у Євросоюзі: дис... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Лук'янець Валентина Станіславівна. – К., 2008. – 242 с.
2. Стахєєва Г. О. Правове регулювання концентрації підприємств в Європейському Союзі: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Стахєєва Ганна Олександрівна. – К., 2011. – 236 с.
3. Валітов С. С. Становлення та розвиток антимонопольно-конкурентного законодавства України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.04 / С. С. Валітов. – Донецьк, 2010. – 31 с.
4. Харченко П. Г. Адміністративно-правові заходи забезпечення захисту від недобросовісної конкуренції в діяльності органів Антимонопольного комітету України: дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Харченко Петро Георгійович. – О., 2004. – 203 с.
5. Журик Ю. В. Розгляд Антимонопольним комітетом України справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції: дис... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Журик Юрій Володимирович. – К., 2004. – 209 с.
6. Когут О. В. Особливості адміністративних проваджень у справах про недобросовісну конкуренцію: дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Когут Ольга Володимирівна. – Ірпінь, 2004. – 223 с.
7. Закон України «Про захист економічної конкуренції». Коментар на основі порівняльного аналізу з правилами конкуренції Європейського Союзу» / за заг. ред. Г. Шрьотер. – К. : «Альфа-Прайм», 2006. – 440 с.
8. «Про захист економічної конкуренції» : закон України від 11.01.2001 № 2210-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 7. – С. 51
9. Див. детальніше: Смирнова К. В. Антимонопольне право Європейського Союзу. – [Навчальний посібник] / К. В. Смирнова. – Черкаси. – Вид-во «Відлуння-Плюс» – 2011. – 186 с.
10. «Про встановлення порядку звільнення від відповідальності» : розпорядження Антимонопольного комітету України від 25.06.2012 № 399-р. // Офіційний вісник України. – 2012. – № 73. – с. 206
11. «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» : проект закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.amc.gov.ua/amku/control/main/uk/publish/article/95306>. – Заголовок з екрану.

12. Оприлюднений схвалений Кабінетом Міністрів України проект Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та його державами-членами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344&cat_id=223223535. – Заголовок з екрану.
13. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. В. І. Муравйова. – К., Юрінком Інтер, 2011. – 704 с.
14. «Про затвердження Положення про порядок подання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацію)» : розпорядження Антимонопольного комітету України від 19.02.2002 № 33-р // Офіційний вісник України. – 2002. – № 13. – С. 225.